

पूर्वप्रधानमन्त्री एच.डी. देवगौड़ा इत्यस्य पुत्रः **एच.डी. रेवन्ना** बलात्कार-अपहरण-प्रकरणे निग्रहे गृहीतः

पूर्वप्रधानमन्त्री एच.डी. देवे गौड़ा इत्यस्य पुत्रः एच.डी. रेवन्ना बलात्कारस्य अपहरणस्य च प्रकरणे निरुद्धः अस्ति। बेङ्गलूरु-न्यायालयेन तस्य पूर्वानुमानात्मक-मुक्तेः-याचना अङ्गीकृत्य विशेष-अनुसन्धान-दलेन सः गृहीतः। रेवन्ना इत्यस्योपरि आरोपः अस्ति यत् या महिला उत्पीडनस्य सूचनां दत्तवती तस्याः अपहरणं सः कृतवान्। अपहृता महिला हुन्सुरतालुकस्य रेवन्नानगरे कार्मिकसहायकस्य गृहात् उद्धरिता। एच् डी रेवन्ना इत्यस्य पुत्रः प्रज्वाल रेवन्ना इत्यस्य उपरि अपि दुराचारे आरोपितः अस्ति तथा च एसआईटी इत्यनेन तस्य विरुद्धं अन्वेषणात्मिका अधिसूचना अधिसूचिता अस्ति।

उत्तरप्रदेशे दशलोकसभा आसनेषु मंगलवासरे मतदानस्य प्रचारः अन्तिमपदे

उत्तरप्रदेशे दशलोकसभासनानां कृते मंगलवासरे मतदानस्य अभियानं अन्तिमपदे अस्ति। सम्भल, हाथरस, आगरा, फतेहपुर-सिक्री, फिरोजाबादः, मैनपुरी, एटा, बदाउन, आम्ला, बरेली क्षेत्रेषु च मंगलवासरे मतदानं भविष्यति। समाजवादी दलस्य गढ़े मैनपुरी आसने सर्वेषां दृष्टिः अस्ति। अखिलेशयादवस्य पत्नी डिम्पलयादवः अत्रतः एव दलेन स्थापिता अस्ति। उत्तरप्रदेशमन्त्री जयवीरसिंहः भारतीयजनतापक्षस्य प्रत्याशी अस्ति। बहुजनसमाजदलस्य पूर्वविधायकः शिवप्रसादयादवः प्रतिस्पर्धायामस्ति। समाजवादीदलस्य अध्यक्षः अखिलेशयादवः गतदिने मैनपुरी पथप्रदर्शनं कृतवान्। प्रधानमन्त्री तथा भारतीयजनतादलस्य वरिष्ठनेता नरेन्द्रमोदी अद्य इटावायां जनसभां सम्बोधयिष्यति।

विदेशमन्त्री सुब्रह्मण्यमजयशङ्करः भारतस्य अर्थव्यवस्थायाः बाधकत्वस्य दावस्य खण्डनं कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः। विदेशमन्त्री सुब्रह्मण्यमजयशङ्करः अमेरिकीराष्ट्रपतिः जो बाइडेन् इत्यस्य वचनस्य खण्डनं कृतवान् यत् परदेशीयभयम्, बहिः जनानां विरक्ततायाः नीतिः च भारतस्य अर्थव्यवस्थायां बाधां जनयति। एकस्मिन् कार्यक्रमे डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् भारतीयसमाजः सर्वदा मुक्तबुद्धिः एव अस्ति। इतिहासे भारतेन सर्वदा विविधसमाजानां जनानां स्वागतं कृतम्। डॉ. जयशंकरः उक्तवान् यत् भारतस्य अर्थव्यवस्था सुदृढा अस्ति। अधुनैव अमेरिकादेशस्य राष्ट्रपतिः अवदत् यत् भारते जापानदेशे च परदेशीयभयः तेषां अर्थव्यवस्थायाः विकासे बाधां जनयति। ओडिशा-नगरस्य भुवनेश्वर-नगरे डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी-महोदयस्य तृतीये कार्यकाले भारतस्य विदेशनीतौ बृहत्परिष्काराः भविष्यन्ति। सः अवदत् यत् भारतं स्वस्पष्टविदेशनीतेः कारणात् विविधवैश्विकविषयेषु महत्त्वपूर्णा भूमिकां निर्वहति। सः अवदत् यत् सम्पूर्णः खाड़ीप्रदेशः पश्चिम एशियायाः केचन भागाः च युद्धस्य अवस्थां गच्छन्ति।

डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् भारतम् अस्मिन् क्षेत्रे निवसतां ९० लक्षं नागरिकानां सुरक्षायाः चिन्ताम् अनुभवति। विदेशमन्त्री डॉ. जयशंकरः अपि अवदत् यत् सः इजरायल-ईरान-देशयोः विदेशमन्त्रिभिः अपि सम्पर्कं कृतवान् यत् तेभ्यः प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदी-महोदयस्य एतत् सन्देशं प्रसारयितुं यत् रूस-युक्रेनयोः युद्धे विश्वे अग्रे न गन्तव्यम् इति वर्धमानः तेषां अवसादः तैः न्यूनीकर्तव्यः। डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् रूस-युक्रेनश्च स्पष्टविदेशनीतेः कारणात् भारतस्य मध्यस्थतां इच्छन्ति।

जम्मूकश्मीरस्य पुंछ-मध्ये आतङ्क्याक्रमणम्, वायुसैन्यबलस्य समूहे गोलिका प्रहाराः, पञ्च भटाः व्रणीभूताः

हिमसंस्कृतवार्ताः। जम्मूकश्मीरस्य पुंछ-मध्ये आतङ्क्याक्रमणम्, आतङ्कवादिभिः वायुसैन्यबलस्य समूहे कृताः गोलिकाप्रहाराः, अस्मिन् आतङ्क्याक्रमणे पञ्च भटाः व्रणीभूताः सूच्यन्ते। स्थानीयेन राष्ट्रियेण राइफलस यूनिट जारावली-स्थलं गम्यमानाः अवर्तन्त। इति गुल्मेन क्षेत्रमिदं परिधीकृत्य आतङ्किनाम् अन्वेषणाभियानम् आरब्धम् अस्ति। सैन्यवाहनानि च शाहसितार-क्षेत्रं निकषा सामान्यस्थाने एयर बेस इत्यस्य आभ्यन्तरे सुरक्षितानि कृतानि सन्ति। अस्मिन् आक्रमणे नैके सैन्य-भटाः आहतीभूताः सन्ति। अस्मिन् सन्दर्भे अधिकसूचना अतोऽपि प्रतीक्ष्यते। अधिकारिभिः सूचना प्रदत्ता अस्ति यत् - सुरनकोटस्य सनाई ग्रामे आतङ्किनां गोलिका-प्रहारस्य सूचना अधिगता वर्तते। अस्याः घटनायाः समग्रविवरणम् अधिगन्तुं सैन्य-बलस्य आरक्षि-बलस्य च भटाः तत्र गताः सन्ति। आतंकवादिभिः एतद् आक्रमणं सायं प्रायः सपाद-षड्वादने दुरापादितम् आसीत्। एते भटाः सैन्य-वाहनेन शसतार-क्षेत्रतः जारावली-स्थलं गम्यमानाः अवर्तन्त।

NEET 2024 परीक्षा यूएईदेशस्य त्रयेषु केन्द्रेषु भविष्यतिचिकित्सापाठ्यक्रमसम्बद्धेषु

हिमसंस्कृतवार्ताः। स्नातककार्यक्रमेषु प्रवेशार्थं राष्ट्रियपात्रतासहप्रवेशपरीक्षा (NEET) मे ५ दिनाङ्के यूएईदेशस्य त्रयेषु केन्द्रेषु भविष्यति। अस्याः परीक्षायाः कृते आहत्य २२२३ छात्राः आवेदनं कृतवन्तः। अस्याः परीक्षायाः माध्यमेन सम्पूर्णे भारते चिकित्सासंस्थासु MBBS, BDS पाठ्यक्रमेषु प्रवेशः प्राप्तुं शक्यते। अबुधाबीनगरस्य अबुधाबी भारतीयविद्यालयः, दुबईनगरस्य भारतीय उच्चविद्यालयः, शारजाहनगरस्य शारजाहभारतीयविद्यालयः च NEET परीक्षायाः कृते निर्दिष्टाः सन्ति। ३.३० घण्टाकालस्य एषा परीक्षा हिन्दी, आङ्ग्ल, गुजराती, मलयालम सहितं १३ भाषासु भविष्यति।

राष्ट्रीयम्

राष्ट्रपति द्रौपदीमुर्मू पञ्चदिवसीययात्रायै शिमलां प्राप्तवती

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

राष्ट्रपति द्रौपदीमुर्मू पञ्चदिवसीययात्रायाः कृते शिमलां प्राप्तवती अस्ति। कल्याणी हेलीपैड इत्यत्र राज्यपालेन शिवप्रतापशुक्लवर्येण राष्ट्रपतिमहोदयायाः स्वागतम् कृतम्। ततः राष्ट्रपतिः स्वस्य आधिकारिकनिवासस्थानं रिट्रीट् इति प्राप्तवती। राष्ट्रपतेः भ्रमणस्य कारणेन शिमलानगरं पुलिस-छावनीरूपेण परिणतम् अस्ति। यत्र यत्र राष्ट्रपतेः समूहः गच्छति तत्र तत्र सुरक्षा-व्यवस्था कठिना कृता अस्ति। यातायातव्यवस्थायाः परिपालनाय बहुसंख्याकाः सैनिकाः नियोजिताः सन्ति। ऐतिहासिके रिजस्थले (रिज, मॉल रोड च) मालरोडे च इत्यत्र अपि रक्षणं वर्धितम्। सुरक्षाव्यवस्थायै १२०० पुलिसाधिकारिणः सैनिकाः च नियोजिताः सन्ति। राष्ट्रपति मई ८ दिनाङ्के दिल्लीनगरं प्रत्यागमिष्यति। राष्ट्रपति द्रौपदीमुर्मू मई ५ दिनाङ्के कुफरी जलग्रहणक्षेत्रस्य भ्रमणं करिष्यति। मई ६ दिनाङ्के सा केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालायाः दीक्षांतसमारोहे भागं ग्रहीष्यति। ७ मई दिनाङ्के प्रातःकाले संकटमोचन तथा तारादेवी मन्दिरेषु प्रार्थनां करिष्यति। अपराह्णे सा मॉलरोडे रिजस्थले च भ्रमणं करिष्यति। सायंकाले गैयटी-नाट्यगृहं गन्तुं योजना अस्ति। राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मू मई ८ दिनाङ्के दिल्लीनगरं प्रत्यागमिष्यति।

सुभाषितम्

योगस्थः कुरु कर्माणि
सङ्गं त्यक्त्वा धनञ्जय।
सिद्धयसिद्धयोः समो भूत्वा
समत्वं योग उच्यते॥

भावार्थः- अपने दैनिक कर्तव्यों को निभाने में ईमानदार होना चाहिए। आपको सफलता और असफलता के मोह को त्याग देना चाहिए। ऐसा संतुलन योग के द्वारा प्राप्त किया जा सकता है।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

'प्रथमं रायबरेलीतः विजयं प्राप्नोतु, ततः...' शतरंजविजेता गैरी कास्पारोवः राहुलगान्धिनं प्रति व्यङ्ग्यं कृतवान्

गैरी किं लिखितवान् ?

काङ्ग्रेसेन राहुलगान्धिनः शतरंजविषये चर्चा कुर्वन्तं विडियो प्रकाशितस्य एकदिनानन्तरं गैरी कास्पारोवः शुक्रवासरे X- इत्यत्र एकं पोस्ट इति कृतवान्। अस्मिन् सः लिखितवान् यत् 'परम्परा वदति यत् प्रथमं भवन्तः रायबरेली जित्वा ततः शीर्षस्थानस्य कृते आह्वानं कुर्वन्तु।'

द्रोल वा संयोगः वा?

किं एतत् पदं वरिष्ठकाङ्ग्रेसनेतारं द्रोल इति कर्तुं आसीत् वा संयोगः आसीत् इति गैरी इत्यनेन अस्य विषये स्वस्य स्पष्टीकरणं दत्तम्। सः एकस्य उपयोक्तुः विडियो इत्यस्य प्रसारणं कृत्वा तत् विनोदः इति उक्तवान्। गैरी इत्यनेन एतस्य प्रसारणं कृत्वा लिखितम्, 'अहं निश्चलतया आशासे यत् मम लघुः हास्यः भारतीयराजनीतेः विधेः वा विशेषज्ञतायाः वा कृते व्यर्थं न गमिष्यति! परन्तु एकदा मया उक्तं यत् मम प्रियक्रीडायां कश्चन राजनेता हस्तक्षेपं कुर्वन् द्रष्टुं न शक्नोमि! ज्ञातव्यं यत् राहुलगान्धी अद्यैव शतरंजस्य राजनीतेः च रणनीतीनां साम्यस्य विषये चर्चा कृतवान् आसीत्। सः कास्पारोव इत्यस्य प्रियः शतरंजक्रीडकः इति अपि वर्णितवान्।

गैरी इत्यस्य सन्देशेन

कोलाहलः उत्पन्नः

परन्तु कास्पारोवस्य पोस्ट इत्यनेन अन्तर्जालमाध्यमेषु कोलाहलः जातः। यदा काङ्ग्रेससमर्थकाः तत् स्वपक्षे मन्यन्ते स्म, तदा विरोधिनः तत् हास्यरूपेण गृहीतवन्तः। स्तम्भकारः संदीपघोषः अवदत् यत् कास्पारोव विश्वनाथ आनन्दः च पूर्वमेव निवृत्तौ अभवताम् अन्यथा अस्माकं समयस्य महान् शतरंजक्रीडकस्य सम्मुखं करिष्यतः।

हिमसंस्कृतवार्ता: नई-दिल्ली- शतरंज-क्रीडायां पूर्वविश्वविजेतुः अन्तर्राष्ट्रीयक्रीडकस्य च गैरी-कास्पारोवस्य X-पोस्ट इत्यनेन भारत-देशे राजनैतिकः कोलाहलः उत्पन्नः जातः। सः काङ्ग्रेसनेतुः राहुलगान्धिनः उपरि रायबरेलीतः लोकसभानिर्वाचनं प्रतिस्पर्धितवान् इति विषये कटाक्षं कृत्वा प्रथमं रायबरेली-आसनं जेतुम् परामर्शं दत्तवान्। गैरी इत्यस्य एतत् पदं दृष्ट्वा सर्वे अत्यन्त-आश्चर्यचकिताः सन्ति। वस्तुतः गैरी इत्यनेन काङ्ग्रेस-महासचिवस्य जयराम-रमेशस्य एकस्मिन् पदस्य विषये एषा प्रतिक्रिया प्रदत्ता, यस्मिन् सः राहुलगान्धिनं राजनीति-शतरंज-क्रीडायाः अनुभवी क्रीडकः वर्णितवान् आसीत्।

काङ्ग्रेस-राष्ट्रीयजनतादलस्य नेतृत्वे सर्वकारेण बिहारस्य भविष्यं नष्टम्- प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी

हिमसंस्कृतवार्ता:- प्रवीणकुमारः। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यनेन आरोपः कृतः यत् काङ्ग्रेस-राष्ट्रीयजनतादल-नेतृत्वेन सर्वकारेण बिहारस्य भविष्यं नाशितम्। ह्यः बिहारस्य दरभंगाराजमैदान-स्थले जनसभां सम्बोधयन् प्रधानमंत्री अवदत् यत् काङ्ग्रेसनेता राहुलगान्धी-राजदनेता तेजस्वीयादवयोः प्रतिवेदना-प्रमाणपत्रं तेषां पूर्वसरकारस्य भ्रष्टाचारस्य अराजकतायाः च स्मरणं कार्यति। सः अवदत् यत् राजदशासनकाले अपहरणम् एकप्रकारस्य उद्योगः जातः, सार्वजनिकधनस्य लुण्ठनं च भवति। मोदीमहोदयेन

राजदप्रमुखे लालूप्रसादयादवस्य उपरि आक्रमणं कृत्वा तस्य उपरि रोजगारार्थं भूमिगमन-सम्बद्धः इति आरोपः कृतः। सः अपि आश्वासनं दत्तवान् यत् स्वस्य तृतीये कार्यकाले सः ७० वर्षाणाम् उपरि सर्वेभ्यः वृद्धेभ्यः आयुष्यमानभारतस्य लाभं विना कस्यापि समयेन प्रदास्यति। "दरभंगा एम्स" इत्यस्य विकासकार्यं तीव्रगत्या भविष्यति इति अपि प्रधानमन्त्रिणा आश्वासनं दत्तम्। तेन उक्तं यत् काङ्ग्रेसः I.N.D.I. गठबंधनेन धर्म-आधारेण मुस्लिमानां कृते आरक्षणं दातुं कुटिलः अभिप्रायः कृतः। सः अवदत् यत् प्रथमप्रधानमन्त्री जवाहरलालनेहरू, बाबासाहेब अम्बेडकरः च एतस्याः विचारधारायाः विरोधं कृतवन्तौ किन्तु ७५ वर्षाणाम् अनन्तरं विपक्षः निर्धनानाम्, ओबीसी, अनुसूचितजाति, अनुसूचितजनजातिवर्गस्य आरक्षणं परिवर्तयितुं विचारयति। प्रधानमन्त्रिणा आग्रहं कृतं यत् I.N.D.I. गठबन्धनः तुष्टीकरणराजनीत्याः कृते ओबीसी-जनानाम् आरक्षणे न्यूनतां कर्तुम् इच्छति। मोदी इत्यनेन राजदप्रमुखे लालूप्रसादयादवस्य उपरि आरोपः कृतः यत् सः तत्कालीनरेलमन्त्रीरूपेण कृत्रिमजागृतिप्रतिवेदनद्वारा कारसेवकान् गोधरारेलदहनप्रकरणे सम्मिलितुं प्रयतते।

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् -४५

अर्जुनः- भगवत्प्राप्तिद्वारा किं भवेत् भगवन्?
श्रीकृष्णः- ये मद्भक्तजनाः महात्मानः मय्येव परमं प्रेम कृत्वा मां प्राप्नुयुः, ते प्रतिक्षणं विनाशशीलमिदं दुःखालयं, पुनर्जन्म च न प्राप्नुवन्ति।
अर्जुनः- यदि तादृशानां पुनर्जन्म न भवति, तर्हि केषां पुनर्जन्म भवति भगवन्?
श्रीकृष्णः- हे धनञ्जय! आब्रह्मालोकं सर्वे लोकाः पुनरावर्तिनः सन्ति। एतान् लोकान् प्राप्य तेषां पुनरावर्तनं सम्भवति, अर्थात् ते पुनर्जन्म प्राप्नुवन्ति एव। परन्तु हे पार्थ! मां प्राप्य ते पुनः न जायन्ते, अपि तु मत्स्वरूपम् एव प्राप्नुवन्ति।
अर्जुनः- भगवन्! मया स्पष्टं न ज्ञातं यत्, ते लोकाः पुनरावर्तिनः इति, तत्कथम्?
श्रीकृष्णः- अर्जुन! ते लोकाः कालावधियुक्ताः सन्ति, अर्थात् नश्वराः सन्ति इति विद्धि।
अर्जुनः- कालावधिः इत्युक्ते किं भगवन्?
श्रीकृष्णः- कालेन सीमिताः एते लोकाः। शृणु, कालतत्त्वस्य ज्ञानिनः जानन्ति यत् ब्रह्मणः एकं दिनं मनुष्यस्य सहस्रयुगसमं भवति, तावान् एव कालावधिः ब्रह्मणः एकः रात्रिसमः भवति। कालद्वयस्य साकल्यात् एतावान् दीर्घकालः ब्रह्मणः एकः अहोरात्रः भवति। ब्रह्मणः दिनारम्भे, तस्य सूक्ष्मशरीरात् सर्वे प्राणिनः प्रकटीभवन्ति। पुनश्च, ब्रह्मणः रात्र्यारम्भे तस्य सूक्ष्मशरीरे ते सर्वे प्राणिनः विलीयन्ते। प्राणिजगतः अयमेव सृष्टिप्रलयक्रमः स्यात्।
अर्जुनः- एवं किमर्थं वा ते प्राणिनः पुनः पुनः जायन्ते, म्रियन्ते च भगवन्?
श्रीकृष्णः- अर्जुन! प्राणिनां समुदायः रागद्वेषयुक्तस्य स्वभावस्य कारणतः, प्रकृतिवशः भवति। अतः ब्रह्मणि जागरिते, अर्थात् दिनारम्भे ते तस्मात् उत्पद्यन्ते, ब्रह्मणि सुप्ते सति, अर्थात् रात्र्यारम्भे च ते तस्मिन् विलीयन्ते।
अर्जुनः- भगवन्! ब्रह्मणोऽपि, अर्थात् अव्यक्तात् अपि अन्यः कश्चन श्रेष्ठः अस्ति किम्, यश्च न कदापि विनश्यति?
श्रीकृष्णः- शोभना जिज्ञासा तव, अर्जुन! ब्रह्मणोऽपि श्रेष्ठः अस्ति एकः सनातनः, निरन्तरं विद्यमानः, भावरूपः, अव्यक्तः, यश्च 'परमात्मा' इति नाम्ना ज्ञायते। यः सर्वेषु प्राणिषु विनश्यत्सु अपि न नश्यति, सः एव अव्यक्तः, अक्षरः, परमगतिः इति विविधैः नामभिः आख्यायते। यं प्राप्य जीवाः पुनः दुःखमये संसारेऽस्मिन् न आवर्तन्ते, तदेव मदीयं परमं धाम, अर्थात् मत्स्वरूपं वर्तते अर्जुन इति। (गीता- ८/१५-२१)(अनुवर्तिष्यते)-

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

ब्राजीलस्य दक्षिणे रियो ग्राण्डे दो सुल् राज्ये अत्यधिकवृष्ट्या ३७ जनाः मृताः

ब्राजीलस्य दक्षिणे रियो ग्राण्डे दो सुल् राज्ये अत्यधिकवृष्ट्या ३७ जनाः मृताः, ७४ जनाः अदृश्याः सन्ति। अद्यपर्यन्तं विनाशात्मकेन जलप्लावनेन नगराणि विध्वंसितानि सन्ति। विगत ८० वर्षेषु अत्यन्तं विनाशकात्मकेन जलप्रलयेन २३ सहस्राधिकाः जनाः स्वगृहं त्यक्तुं प्रवृत्ताः सन्ति। गतवर्षे जुलै, सेप्टेम्बर, नवम्बरमासेषु यत्

जलप्लावनम् अभवत् तस्मिन् आहत्य ७५ जनाः मृताः। वर्तमानजलप्रलयः एकवर्षे चतुर्थः एतादृशी प्राकृतिकापदा अस्ति। विगत १५० वर्षाणाम् अभिलेखानुसारं केषुचित् नगरेषु जलस्तरः सर्वोच्चस्तरं प्राप्तवान्। गुरुवासरे बेन्टो गोन्काल्वेस्-कोटिपोरा-योः मध्ये स्थितस्य जलविद्युत्संस्थानस्य जलबन्धः आंशिकरूपेण पतितः।

अरुणाचलमाहात्म्यम् (पूर्वार्धः) -- ११

देव्याः शिवदेहार्धप्राप्तिः अरुणाचलस्य सर्वश्रेष्ठत्वं च। महर्षेः इदं वचनं श्रुत्वा गौरी शिवभक्तस्य महिषस्य वधविषयिणीं शङ्कां तत्याज। तदा आकाशात् एका मनोहारिणी वाणी उद्भूता, " हे शैलकन्ये पापनिष्कृत्यर्थं भवती अन्यत्र मा गच्छतु। अत्रैव भवती यदि स्वखड्गेन शिलातलं विदारयेत् तर्हि गङ्गा, यमुना, सिन्धुः, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, कावेरी, शोणनदी तथा शोणनदः एतानि नवतीर्थानि निर्मितानि भविष्यन्ति। आश्वयुङ्गासे ज्येष्ठानक्षत्रे तस्मिन् खड्गतीर्थे अघमर्षणमन्त्रजपं कुर्वत्या भवत्या लिङ्गसहितं स्नानं करणीयम् आमासं च तत्रैव वासः करणीयः। मासस्य अवसाने भवती पापनिर्मूलनं प्राप्स्यति। अनन्तरं तल्लिङ्गं भवती लोकानाम् अनुग्रहार्थं खड्गतीर्थस्य तटे स्थापयतु।"

"तस्मिन् खड्गतीर्थे स्नानं कृत्वा यस्तं लिङ्गम् अर्चयेत् तस्य त्रिविधतापात् मुक्तिः भवेत् इत्यत्र न संशयः। तत्र भवती अनुमती, बला, कुहूः, सीनीवाली, गुहा, यात्री च एताभिः सहचरिभिः सह दशदिनात्मकम् उत्सवम् आचरतु। कार्तिकमासे कृत्तिकानक्षत्रे उदिते सायङ्काले स्नानं कृत्वा शोणाचलरूपं मम वपुः पूजयतु। तदाहं मम तैजसं रूपं भवत्यै प्रदर्शयिष्यामि। एतत् भवत्या कृतं चेत् तत् लोकानां रक्षणाय भविष्यति।"

तदा पार्वती यथा महर्षिणा आकाशवाण्या च उक्तम् आसीत् तदनुसारं कर्तुम् आरंभे। देव्याः खड्गाघातेन शिलातले नवतीर्थानाम् उद्भवः अभवत्। तस्मिन् तीर्थे देव्या स्वस्य कान्त्या समानि सरोजानि, स्वस्य चक्षुदृशानि उत्पलानि तथा च स्वस्य मन्दहासौपम्यानि कुमुदानि निर्मितानि। तस्याः तपश्चरणेन जनाः कृतार्थाः आप्तकामाश्च अभवन्। तथापि देव्याः मनः शम्भुवियोगात् सन्तप्तम् आसीत्।

मासान्ते तथा यथोक्तम् उत्सवः आचरितः। कार्तिकमासे कृत्तिकानक्षत्रे आगते तथा अरुणाद्रिः बहूपचारैः पूजितः। ततश्च जगदम्बा अरुणाद्रिं प्रार्थितवती, " हे विश्वरूप, अद्रिलिङ्गस्वरूप, सर्वपातकनाशिन् अहं भवन्तं प्रणमामि। ब्रह्मा विष्णुश्च यस्य वैभवं ज्ञातुम् असमर्थो आस्तां तादृशः अग्रिरूपो भवान्। तथापि लोकानुग्रहार्थं भवान् शान्तः अभवत्। तदेव भवतः दिव्यं सर्वदोषहरं तैजसं रूपं मह्यं सन्दर्शयतु।"

एवं तथा प्रार्थितः अरुणाद्रिः स्वतेजसा भुवनानि पूरयन् तस्याः पुरतः आविर्भूव। तत्तेजः कोटिसूर्यचन्द्रकालाग्नितुल्यम् आसीत्। तद्रूपं दृष्ट्वा विस्मयाक्रान्तहृदया गौरी मुनिभिः सह तं प्राणमत्। तदा तस्मात् तेजसः हिरण्यमयः नीलग्रीवः महादेवः प्रकटितः अभवत्। देवः अवदत्, "यथा मया आदिष्टम् आसीत् तथा लोकानुग्रहार्थं भवत्या विविधस्थलेषु तपः आचरितम्। तेनाहं

प्रसन्नः अस्मि अतः ममेदं तेजोमयरूपं त्वया दृष्टम्। जगतः रक्षणाय जगन्मात्रा त्वया भूमौ तपः कृतम्। किमन्यत् भवत्याः ईप्सितम्?"

" स्वस्य पुत्राय स्तन्यम् अदत्त्वा भवत्या तदर्थं धात्र्याः योजना कृता। भवती स्वयं भक्तक्षणां कार्तिकमासे भूमौ स्थितवती। अतः अस्मिन् क्षेत्रे भवती 'अपीतकुचाम्बिका' इति नाम्ना विख्याता भविष्यति। भक्तानुग्रहार्थं कृताम् एनां मम पूजां समाप्य भवती मम ध्यानं करोतु।"

एवं शिवेन उक्ते सति अम्बिका प्रोवाच, " हे देवदेव, मम उत्सवस्य अन्ते कार्तिकमासे भवता प्रकटितम् इदं तेजोरूपं मानवैः दैवैश्चापि दृष्टम्। प्रतिसंवत्सरं तव दुरितनाशकम् इदं तेजः कार्तिकमासे अत्र प्रकटीभवेत् येन सर्वे जन्तवः तद्द्रष्टुं शक्नुयुः।"

एवं देव्या प्रार्थिते भगवान् 'तथा' इति उक्त्वा अरुणागिरौ अन्तर्हितो बभूव। तदनन्तरं अम्बिका अरुणाचलं परितः सखिभिः सह प्रदक्षिणं कृतवती। तदा अरुणाद्रिः मरकतराशिवत् शुशुभे। तस्याः पदकान्त्या अरुणाद्रौ कमलदलानि विकीर्णानि इव अभसन्त। अस्यां प्रदक्षिणायां ब्रह्मविष्णु तयोश्च अङ्गने सरस्वती लक्ष्मीश्च तथा च इन्द्रादयः अन्ये देवाः दिक्पालकाः अपि सम्मिलिताः अभवन्। विवाहे अग्रिम् इव शिवसायुज्यकाङ्क्षिणी गौरी अरुणेशं परितः प्रदक्षिणं कृतवती। अखण्डं शिवस्मरणं कुर्वती सा ऋषिभ्यः शिवोपासनोपदेशं दत्तवती।

तदनन्तरं गौरी देवदेवेशं प्रणम्य आत्मनः शिवेन सह ऐक्यं प्रार्थितवती। जगतः कल्याणाय तथा उक्तम्, " भवतः यत् भुजङ्गधारी, ब्रह्मकपालधारी, चिताभस्मालिप्तं भीषणं रूपम् तदिदानीं मास्तु। रत्नभूषाभिः युक्तः सन् दिव्यगन्धान् सन्धार्य भवानत्र विहारं करोतु। भवान् मङ्गलकरं सर्वलोकमनोहरम् इदं रूपं कदापि न त्यजतु। देवगन्धर्वकन्यकाः अत्र आगत्य नृत्यवादित्रगीतिभिः भवन्तं सेवन्ताम्। भवतः गणाः अपि मानुषाः भूत्वा अत्र भवतः सेवां कुर्वताम्। भवतः प्रसादात् आवयोः अत्र जातः सङ्गमः केवलदर्शनात् सर्वेषां भक्त्युत्पादकः सर्वार्थदायकः च भवेत्। भवतः इदं अरुणाचलाख्यं वपुः सर्वमन्त्रात्मकं वर्तते।

अनन्यशरणैः भक्तजनैः ज्ञानात् अज्ञानात् वा कृतम् अपराधसहस्रमपि भवतः ईक्षणादत्र नष्टं भवेत्।"

गौर्याः एतद्वचनं श्रुत्वा अरुणेशः तस्यै सर्वानभीप्सितान् वरान् प्रादात्। पुनश्च तेनोक्तम्, "पुरा पुलकनामकेन दैत्येन मृगरूपं धृत्वा घोरं तपः आचरितम्। मत्प्रसादात् तस्य शरीरे महान् सुगन्धः उत्पन्नः अभवत्। तेन सः सुरयोषितः अमोहयत्। अधर्माचरणेन सः सम्पूर्णं जगत् समत्रासयत्। तदा देवैः अभ्यर्थितः अहं तम् असुरम् आहूय स्वशरीरस्य त्यागं कर्तुम् आदिष्टवान्। तदा पुलकेनोक्तम्, "भगवन्, भवतः आज्ञानुसारमहम् इदं शरीरं त्यक्ष्यामि। तथापि मच्छरीरस्य एषः सुगन्धः भवता धारणाय योग्यः। अतः भवान् च देवी च इदं सुगन्धं धारयताम्। मम कृतेनैतेन त्यागेन ममान्वयाः अपि एतं सुगन्धं प्राप्नुयुः। एवमुक्ते असुरेण अहं तथा इति अवदम्। तदा तेनासुरेण मयि स्वजीवं संन्यस्य देहः त्यक्तः। तपसा कृशाङ्गी भवती तमेव सुगन्धं धारयतु।"

तदनन्तरं काञ्चीस्थितस्य

एकामेश्वरलिङ्गस्य माहात्म्यमपि गौर्या कथितम्।

ब्रह्मा उवाच, " एषः शोणाचलः गौर्या सह अत्र वर्तते। एतत् अरुणाचलात्मकं शाश्वतं रूपं ये पश्यन्ति, नमस्यन्ति ते कृतार्थाः भवन्ति। ये भुवि अरुणाचलस्य इदं माहात्म्यं शृण्वन्ति ते सर्वाः सम्पदः, उत्तमं रूपम्, अव्याहतं बलं, वाक्पतित्वं, पापनाशं च प्राप्नुवन्ति। सदाशिवस्य प्रसादात् शोणाद्रिदर्शनं सर्वतीर्थस्नानस्य सर्वेषां यज्ञानां च फलं प्रददाति। शिवाज्ञया कैलासशिखरात् आगत्य गौरी अपि अत्र शापात् मुक्तिं प्राप्तवती। भूमौ सर्वेषु शैवस्थानेषु अत्रैव शिवः स्वयं प्रतिष्ठितः। अयम् अरुणाचलः साक्षात् सदाशिवः परमतेजोरूपः। सर्वदेवैः नमस्कृतमिदं जगतः सर्गस्थित्यन्तकारणम् लिङ्गम्। अतः एषा कर्मभूमिः धर्मप्राप्तिदृष्ट्या सर्वक्षेत्रेभ्यः अपि अधिका। अरुणाचलस्य तेजसा निर्धूतपापाः जनाः लोके सर्वतः सुखं प्राप्स्यन्ति। तपसा योगैः दानैः वा शम्भुः तथा न प्रसीदति यथा केवलम् अरुणाचलस्य दर्शनात् प्रसीदेत्। वेदाः अरुणाचलं परितः गिरिरूपेण स्थित्वा तस्य स्तुतिं कुर्वन्ति। अरुणाचलस्य माहात्म्यं कोटिवर्षशतैरपि मया अथवा विष्णुना अपि नैव कथयितुं शक्यते। विष्णुमुख्याः देवाः कल्पद्रुमादयाः देववृक्षाः अपि प्रच्छन्नरूपेण अरुणाद्रिं सेवन्ते। अरुणाचलसंज्ञितमिदं लिङ्गं यः पूजयति तस्य कलिदोषाः आधिव्याधयः च नोद्भवन्ति।"

एवं विधिमुखात् सनकमुनिना अरुणाचलस्य अमृतोपमं मनोहरं पुण्यं च माहात्म्यं श्रुतम्। तेन सः स्वतपसः इष्टफलं च लब्धवान्।

- श्री अभिजित् तोडकरः
abhitdkr9@gmail.com

सरयू नद्याः जलं पूजायां किमर्थं न समाविष्टम्?

कैलाशपर्वतस्य मानससरोवरात् सरयूनदी उत्पन्ना इति विश्वासः अस्ति। परन्तु सम्प्रति उत्तरप्रदेशस्य लखीमपुरखिरीमण्डलस्य खैरीगढे सिङ्गहीवने एकस्मात् सरोवरात् अयोध्यानगरं प्रति प्रवहति। सरयूनद्याः वर्णनं मत्स्यपुराणस्य १२१ अध्याये, रामायणस्य २४ सर्गे, वामनपुराणे १३ अध्याये, ब्रह्मपुराणे १९ अध्याये, वायुपुराणे ४५ अध्याये प्राप्यते।

सरयू नदी पवित्रा मन्यते। परन्तु नद्याः जलं कस्मिन् अपि संस्कारे न समाविष्टम्। तस्य पृष्ठतः कारणं पुराणेषु वर्णितस्य शरयूनद्याः महत्त्वं च ज्ञास्यामः। वामनपुराणे १३तमे अध्याये, ब्रह्मपुराणे १९तमे अध्याये वायुपुराणे ४५तमे अध्याये गंगा, यमुना, गोमती, सरयू शारदा इत्यादयः नद्यः कैलाशात् उद्भवन्ति इति कथितम्। कैलाशमानसरोवरतः सरयूनदी कदा अन्तर्धाना जाता इति विषये कोऽपि सूचना नास्ति। सरस्वती गोमती च नद्यः इव भौगोलिककारणात् कैलाशमानसरोवरात् सरयू नदी अन्तर्धाना जाता इति कथ्यते। कासाञ्जन आख्यायिकानुसारं सरयू, घाघरा, 'शारदा' च नद्यः

मिलन्ति। परन्तु भगवतः रामस्य पूर्वजः भागीरथः गङ्गा-सरयू नद्यः संगमार्थं अथकं प्रयत्नम् अकरोत् इति कथ्यते। पौराणिकसन्दर्भानुसारं भगवतः विष्णोः नेत्रेभ्यः सरयूनदी प्रादुर्भूता। पुरा शंकासुर दैत्यः चतुर्वेदान् समुद्रे समर्प्य तत्र निगूढः आसीत्। अथ विष्णुः मत्स्यरूपं गृहीत्वा राक्षसं हत्वा चतुर्वेदान् ब्रह्मणे पुनः प्रदत्तवान्। तस्मिन् समये प्रसन्नाः अश्रुपाताः बहिः आगताः। भगवान् ब्रह्मा विष्णोः अश्रुपातं मानससरसि रक्षितवान्। सा एव धारा सरयूनदी' इति नाम्ना प्रसिद्धा अभवत्।

भागीरथः स्वपितृणां तर्पणार्थं गङ्गानदीं पृथिव्यां आनयत्, गंगा-सरयू-नद्योः च सङ्गमः अभवत् इति कथ्यते। गोस्वामी तुलसीदासस्य रामचरितमानसे सरयूनद्याः वर्णनं कृतम् अस्ति। रामस्य जन्मस्थले अयोध्यायां शरयूनदी प्रवहति। अयोध्या सप्तपुरीषु अन्यतमा इति मन्यते। अयोध्या अर्थववेदे 'ईशपुरी' इति वर्णिता अस्ति। अयोध्यायाः महिमायाः स्वर्गेण उपमा कृता। ऐतिहासिकमहत्त्वस्य महती सरयूनदी भौगोलिककारणात् संकटग्रस्ता इति कथ्यते। रामायणस्य अनुसारं भगवान् रामः शरयूनद्याः अवतारस्य समापनम् अकरोत्। उत्तरप्रदेशस्य बहराइचनगरात् सरयू अयोध्यानगरं प्रति अधिकम् आगच्छति। प्रथमं गोण्डे घाघरा नदीं मिलति। सरयूनद्याः कुलदीर्घता १६० कि.मी. अस्ति। रामस्य जन्मभूमिं अयोध्यायां प्रवहति इति कारणेन अस्याः नद्याः विशेषं महत्त्वं

प्राप्तम् अस्ति। नद्याः महत्त्वं ऋग्वेदे अपि वर्णितम्। महादेवेन दत्तः शापः अस्य पृष्ठतः कारणम् इति पुराणेषु कथा अस्ति। आख्यायिकानुसारं भगवान् श्रीरामः सरयूनद्यां जलस्नानं कृत्वा स्वजीवनस्य समाप्तिम् अकरोत्। अतः भगवान् भोलेनाथः नदीं प्रति अतीव क्रुद्धः भूत्वा नदीं शापं दत्तवान् यत् तस्याः जलं मन्दिरे अर्पणार्थं न प्रयुज्यते, तस्याः जलं पूजार्थं न प्रयुज्यते इति।

तदनन्तरं माता सरयू भगवतः भोलेनाथस्य चरणयोः पतित्वा अवदत् भगवन्, अस्मिन् मम दोषः कः? एषः नियमः पूर्वमेव निर्णीतः आसीत्। अहं तस्य विषये किं कर्तुं शक्नोमि? माता तस्याः आग्रहेण भगवान् भोलेनाथः शर्युम् अवदत् यत् अहं मम शापं पुनः ग्रहीतुं न शक्नोमि, परन्तु सम्भवति यत् जलेन स्नानेन जनानां पापाः प्रक्षालिताः भविष्यन्ति, परन्तु भवत्याः जलस्य उपयोगः पूजा-आर्चनासु, मन्दिरेषु च न भविष्यति, कोऽपि न प्राप्स्यति तस्मात् पुण्यम् ततः परं सरयूनद्याः जलं प्रार्थनायां पूजायां च न समाविष्टम्। सम्प्रति तु सरयूनदी पूर्णशापिता अस्ति। यत्र यज्ञः क्रियते तत्र सप्तनदीनां जलं आनीयते। यस्मात् सप्तनदीनां जलं आनीयते तेषु सरयूनद्याः न अन्तर्भवति। शापितत्वात् सरयूनद्याः तटे कुम्भ अथवा अर्धकुम्भ इत्यादीनि आयोजनानि न भवन्ति।

..सुधा सठ्ये मुंबई।

sudha_sathaye@yahoo.com